

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

(5)

ΑΓΩΓΗ

(Ασταθείς μορφές Ι)

Παιδαγωγική θέση

- Η αγωγή είναι μια διαδικασία που οδηγεί στην πρόοδο και τη βελτίωση του ανθρώπου

- Οτιδήποτε τις εμποδίζει αποτελεί μια συμπτωματική διαταραχή την οποία μπορούμε είτε να εξαλείψουμε είτε απλώς να αποφύγουμε

- ΕΡΩΤΗΜΑ

Συμφωνείτε με τη συγκεκριμένη θέση;

Παιδαγωγική θέση

- Ο ανωτέρω ισχυρισμός στηρίζεται σε έναν αβάσιμο οπτιμισμό

Υπερεκτίμησε τις δυνατότητες και αγνόησε την **προβληματική** του ανθρώπου

Κορυφώθηκε πρόσφατα στα πεδία:

- Της **τεχνικής** (εργαλειακή χρήση του ανθρώπου)
- Της **οικονομίας** (κατάρρευση του μύθου της γενικής ευμάρειας)
- Της **πολιτικής** (φρίκη μπροστά στις θηριωδίες των δύο τελευταίων παγκόσμιων πολέμων)

(πολλά από τα παραπάνω προβλήματα εμφανίζονται ξανά στις μέρες μας)

Παιδαγωγική θέση

Sigmund Freud

- Αυτό που δεν ποθεί η ψυχή κανενός ανθρώπου δεν χρειάζεται να απαγορευτεί, αποκλείεται από μόνο του. Ακριβώς η υπογράμμιση της εντολής, ου φονεύσεις, μας επιβεβαιώνει ότι καταγόμαστε από μια ατελείωτη γενεαλογική σειρά φονιάδων ... *(Επίκαιρες παρατηρήσεις για τον πόλεμο και τον θάνατο)*
- Το «Εγώ» συνεχίζεται μάλλον προς τα μέσα χωρίς καθαρά σύνορα σε μια ασυνείδητη ψυχική ουσία, που την χαρακτηρίζουμε «Αυτό», στην οποία χρησιμεύει σαν πρόσοψη ... *(Ο πολιτισμός πηγή δυστυχίας)*
- Ο πολιτισμένος άνθρωπος παραχώρησε ένα κομμάτι δυνατότητας για ευτυχία για ένα κομμάτι σιγουριάς *(Ο πολιτισμός πηγή δυστυχίας)*
- Οι μύλοι του πολιτισμού αλέθουν αργά *(Γιατί Πόλεμος;)*
- Κάθε πολιτισμός χρειάζεται να στηρίζεται στον καταναγκασμό και την καταπίεση των ορμών ... [διότι οι άνθρωποι] δεν είναι αυθόρμητα φίλεργοι και τα επιχειρήματα είναι ανώφελα απέναντι στα πάθη τους *(Ο πολιτισμός πηγή δυστυχίας)*

Παιδαγωγική θέση

- Με βάση τα παραπάνω, πολλές φορές η ανθρώπινη αυτοπραγμάτωση / αυτογνωσία σχετίζεται με έναν βαθύτατο **υπαρξιακό κλονισμό**

- Τον βιώνουμε όταν ερχόμαστε αντιμέτωποι με «**οριακές καταστάσεις**» τις οποίες ούτε να υπερβούμε μπορούμε ούτε και να μεταβάλουμε

- Εδώ κυριαρχεί παντού η **ενοχή** και ο **θάνατος**

Παιδαγωγική θέση

- Ερώτημα

Γιατί άραγε κάποιος νέος και αθώος άνθρωπος
θα πρέπει να ασχολείται με όλα αυτά;

Παιδαγωγική θέση

- Απάντηση

Διότι τα συγκεκριμένα ζητήματα είναι
περίπλοκα

Δεν αφορούν μόνο παραβάτες ή ηλικιωμένους
αλλά **όλους ανεξαιρέτως** και έχουν τεράστια
παιδαγωγική δύναμη

ΕΝΟΧΗ

- Ας ξεκινήσουμε από την **ενοχή**

- Δεν σχετίζεται με τη διάπραξη κάποιας αξιόποινης πράξης **αλλά** με την ανθρώπινη ύπαρξη

- Ο άνθρωπος είναι ένοχος μόνο και μόνο επειδή υπάρχει /είναι **ένοχος ως Ον** (Martin Heidegger)

- Οντολογική ενοχή Από αυτήν προκύπτει η συνηθισμένη έννοια της ενοχής που όλοι γνωρίζουμε

(για να το κατανοήσουμε καλύτερα θα χρησιμοποιήσουμε το παρακάτω – αληθινό- περιστατικό)

ΕΝΟΧΗ

Τραγωδία στο Άργος: Σκότωσε την 11χρονη αδερφή του και αυτοκτόνησε

- Συγκλονιστικές είναι οι λεπτομέρειες για την οικογενειακή τραγωδία που σημειώθηκε το μεσημέρι της Κυριακής στο Άργος, όταν ένας 29χρονος σκότωσε με καραμπίνα την 11χρονη ετεροθαλή αδελφή του και αυτοκτόνησε. Ο δράστης, απόφοιτος Ιατρικής, πήγε από το προηγούμενο βράδυ στο σπίτι, όπου βρισκόταν η μητριά και το άτυχο κορίτσι. Γείτονες τον είδαν το πρωί της Κυριακής να κάθεται στο μπαλκόνι και να πίνει τον καφέ του, χωρίς κάτι να προΐδεάζει για τη συνέχεια. Το μεσημέρι, όταν η μητριά του πήγε στην τουαλέτα, εκείνος την κλείδωσε, άρπαξε μια καραμπίνα και πυροβόλησε σχεδόν εξ επαφής την 11χρονη. Έντρομη η μητέρα κατάφερε να βγει στο μπαλκόνι και άρχισε να ουρλιάζει για βοήθεια. Ο 29χρονος έβαλε φωτιά στο σπίτι και στη συνέχεια αυτοκτόνησε. Ο νεαρός άνδρας δεν φέρεται να είχε διαγνωστεί με ψυχολογικά προβλήματα και μέχρι πρόσφατα υπηρετούσε σε στρατιωτικό νοσοκομείο. Ο πατέρας του είχε αποκτήσει την 11χρονη από δεύτερο γάμο με τη συγκεκριμένη γυναίκα η οποία ήταν και η ίδια γιατρός. Η τελευταία είχε μεγαλώσει τον 29χρονο από την ηλικία των 8 ετών και διατηρούσαν εξαιρετικές σχέσεις μεταξύ τους. «Δεν μπόρεσα να σε προστατεύσω μωρό μου» ήταν τα σπαρακτικά πρώτα λόγια της τραγικής μητέρας.

ΕΝΟΧΗ

ΕΡΩΤΗΜΑ

Ποιο αίσθημα κυριαρχεί στα τελευταία λόγια
της μάνας;

ΕΝΟΧΗ

ΕΡΩΤΗΜΑ

Υπάρχει κάποιος λόγος να αισθάνεται ένοχη;

ΕΝΟΧΗ

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: **ΌΧΙ**

Διότι:

- είχε εξαιρετικές σχέσεις με τον 29χρονο
- δεν υπήρχαν ενδείξεις ψυχολογικών προβλημάτων του δράστη
- δεν προηγήθηκε καυγάς/ ήρεμη ατμόσφαιρα/ δεν μπορούσε να υποψιαστεί κάτι
- την κλείδωσε στο μπάνιο/ δεν μπορούσε να αντιδράσει

ΕΝΟΧΗ

- Παρόλα όμως τα **πειστήρια αθωότητας**, αυτή συνεχίζει να αισθάνεται ένοχη
 - Πού έγκειται η ενοχή της;
 - Στο γεγονός ότι είναι άνθρωπος
 - Υφίσταται (στοιχειώνεται από) 2 αρχέγονες **αρνήσεις** (οντολογικό «**δεν**») (Martin Heidegger)
- Στη βάση τους συντίθεται η ενοχή του ανθρώπινου είδους

ΕΝΟΧΗ

Η 1^η αρχέγονη άρνηση (οντολογικό «δεν»)

- Η 1^η αρχέγονη άρνηση (οντολογικό «δεν») σχετίζεται με το **παρελθόν**

- Ο άνθρωπος ρίχτηκε σε έναν κόσμο για τον οποίο **δεν** ρωτήθηκε και **δεν** επέλεξε τις χωροταξικές του συντεταγμένες

- Τι σημαίνει αυτό; Ότι η συγκεκριμένη μητέρα κλήθηκε να ζήσει εξ αρχής σε ένα **προκαθορισμένο περιβάλλον**

- Π.χ. είτε ως παιδί μιας φτωχικής οικογένειας όπου ο μόνος τρόπος διαφυγής από τη μοίρα των γονιών της ήταν ο δρόμος των γραμμάτων
- Είτε αντίθετα ως παιδί μιας εύπορης οικογένειας ιατρών στο πλαίσιο της οποίας κλήθηκε να ακολουθήσει την επαγγελματική παράδοση των γονιών της
- Είτε τέλος ως στιδήποτε άλλο

ΕΝΟΧΗ

Η 1^η αρχέγονη άρνηση (οντολογικό «δεν»)

- Όπως και όπου κι αν γεννήθηκε

- Εξαναγκάστηκε να υπάρξει εξ αρχής κατά έναν προειλημμένο τρόπο πριν καν τον αντιληφθεί / τον αρνηθεί ή τον επιλέξει

- Υποχρεώθηκε να «παίξει» με βάση τους όρους που έθεσαν οι (φτωχοί/πλούσιοι/μορφωμένοι/αμόρφωτοι/στοργικοί/άκαρδοι/ή οτιδήποτε άλλο) γονείς της καθότι δεν διέθετε άλλο κοσμικό «παιχνίδι»

- Αντιλαμβανόταν το οικείο περιβάλλον ως τον μοναδικά υπάρχοντα και διαθέσιμο κόσμο- δηλ. τον κόσμο της

ΕΝΟΧΗ

Η 1^η αρχέγονη άρνηση (οντολογικό «δεν»)

- Έναντι αυτού του κόσμου θα κληθεί στη συνέχεια να αναλάβει την πλήρη ευθύνη

- Άνθρωπος: υπαίτιος ενός εαυτού του οποίου όμως δεν είναι ο **αίτιος**

- Αναλαμβάνει ένα υπαρξιακό βάρος που **δεν** του αναλογεί

- Γιατί; Διότι δεν βρίσκει πουθενά αλλού να το εναποθέσει / «φορτώσει»
- Ερωτήματα του στυλ «μάνα γιατί με γέννησες;» δεν γίνονται πιστευτά

ΕΝΟΧΗ

Η 1^η αρχέγονη άρνηση (οντολογικό «δεν»)

- Έτσι η συγκεκριμένη γυναίκα (όπως και όλοι μας)

- Υποχρεώθηκε να ζήσει με βάση τους κατανοητικούς κανόνες μιας ύπαρξης χωρίς να γνωρίζει τους λόγους που την έφεραν σ' αυτήν

- Αδυνατεί να προσπελάσει το απώτατο παρελθόν προκειμένου να βρει απάντηση σε μια σειρά **βασανιστικά ερωτήματα**

Συνήθως είναι κρυμμένα κάτω από το «χαλί» της καθημερινότητας

Επανέρχονται στο φως σε οριακές / τραγικές στιγμές
(όπως αυτή που βιώνει η δύστυχη μητέρα)

ΕΝΟΧΗ

Η 1^η αρχέγονη άρνηση (οντολογικό «δεν»)

- Ποια είναι αυτά τα ερωτήματα;

- -Γιατί εγώ;
- -Γιατί σε μένα;
- -Σε τι έφταιξα;

Σπαρακτικά και συνάμα αναπάντητα....

Θυμηθείτε: το «ερωτώ» συνιστά μια μορφή οντολογικής αδυναμίας / συνδέεται ερμηνευτικά με το «ικετεύω»

ΕΝΟΧΗ

Η 2^η αρχέγονη άρνηση (οντολογικό «δεν»)

- Η 2^η αρχέγονη άρνηση (οντολογικό «δεν») σχετίζεται με το **μέλλον**

- Ο άνθρωπος είναι το Ον εκείνο που επιλέγει με βάση μια σειρά από δυνατότητες (δηλ. είναι ελεύθερος να υπάρξει μέσα από **ποικίλα ενδεχόμενα**)

- Κάποια από αυτά φαντάζουν αδύνατα (π.χ. να ανακαλύψω το φάρμακο του καρκίνου)
- Κάποια άλλα είναι περισσότερο πιθανά (π.χ. να διαβάσω και να μπω στην Ιατρική)

ΕΝΟΧΗ

Η 2^η αρχέγονη άρνηση (οντολογικό «δεν»)

- Εκτός των παραπάνω (που συνδέονται με στόχους ζωής) υπάρχουν και κάποια άλλα ενδεχόμενα που κατακλύζουν την καθημερινή μας ζωή

Κάνοντάς μας λ.χ. να αναρωτιόμαστε:

- Να βγω ή να μείνω σπίτι;
- Να διαβάσω ή να ξεκουραστώ;
- Να μαγειρέψω ή να παραγγείλω κάτι απ' έξω
- Να είναι διαχυτικός απέναντι σε κάποιον / κάποια που με ενδιαφέρει ή θα παρεξηγηθώ;

Όμως, οποιαδήποτε δυνατότητα κι αν επιλέξω, σημαίνει αυτόματα ότι απορρίπτω κάποια άλλη

(δεν μπορώ ταυτόχρονα να βγω και να είμαι μέσα ούτε να είμαι εκδηλωτικός και συνάμα απαθής)

ΕΝΟΧΗ

Η 2^η αρχέγονη άρνηση (οντολογικό «δεν»)

- Όλα τα παραπάνω – εκτός από αυτονόητα – είναι και **ενοχικά**

- Μας αναγκάζουν να οικοδομούμε το καθημερινό μας Είναι στη βάση μιας σειράς επιλογών που μπορούμε να αποδεχθούμε ή να απορρίψουμε αλλά δεν μπορούμε να προβλέψουμε με σιγουριά τις καθημερινές τους συνέπειες

- **Δύναμαι** να επιλέξω το μέλλον αλλά **αδυνατώ** να το προκαθορίσω

- Πληρώνω ακριβά την ανεξαρτησία μου από τη φύση

ΕΝΟΧΗ

Η 2^η αρχέγονη άρνηση (οντολογικό «δεν»)

- Ας επιστρέψουμε τώρα στο παράδειγμά μας:
Η δύσμοιρη μητέρα, το τραγικό εκείνο Σαββατοκύριακο, είχε θεωρητικά μια μεγάλη γκάμα επιλογών όπως:
 - Να πάει εκδρομή με τον άνδρα και την κόρη της
 - Να προσποιηθεί ότι είναι άρρωστη και να μην δεχθεί επισκέψεις
 - Να προτρέψει την κόρη της να βγει με τις φίλες της
 - Να καλέσει και κάποιον άλλον στο σπίτι κ.ο.κ.

Όμως, αντί όλων αυτών, επέλεξε να ανοίξει την πόρτα στον φονιά....

Γιατί;

ΕΝΟΧΗ

Η 2^η αρχέγονη άρνηση (οντολογικό «δεν»)

Διότι ήταν αδύνατο να προβάλλει τον εαυτό της στο μέλλον κατά τρόπο ώστε να βεβαιωθεί εκ των προτέρων για τις συνέπειες των επιλογών της

Από αυτήν τη δυσαναλογία ανάμεσα στις αποφάσεις που καταλήγω και στις επιλογές που διαθέτω προκύπτει το καθημερινό **αίσθημα της ενοχής**

Μας υποβάλλει στο ατέρμονο μαρτύριο να αναρωτιόμαστε εκ των υστέρων γιατί **δεν** κάναμε αυτό που θα μπορούσαμε να κάνουμε

Για τον λόγο αυτόν η συγκεκριμένη μητέρα αισθάνεται ένοχη
(χωρίς στην πραγματικότητα να είναι)

Διότι αρνήθηκε τις επιλογές εκείνες που εν τέλει αποδείχτηκαν ότι θα έσωζαν το παιδί της

Ερώτημα εργασίας

- Μπορούμε να συνδέσουμε την ενοχή με την ... ελευθερία;